

On performance and performativity based on Judith Butler's theory of performativity

**Omid Momtaz^{*}, Mohammad Reza Gholami Shekarsaraee^{**}
Hasan Chavoshian^{***}, Hadi Noori^{****}, Mohammad Amin Sorahi^{*****}**

Abstract

The idea that gender is understood and perceived as performative or Performed is a common topic in current sociological discussions and some other disciplines. Despite the frequent use of performativity and performance as metaphors for examining gender and gender issues, these two terms are often confused with each other, and their foundational theoretical principles are not given sufficient attention. This is partly because performance and performativity have different theoretical backgrounds, although these terms are often considered synonymous. In the research, an attempt has been made to examine the theoretical inclinations underlying the use of these metaphors. The most common theoretical inclination in Judith Butler's works is about performativity. A lesser-known approach, derived from ethnographic methodology or ethnomethodology, considers gender as a performance or enactment realized in everyday life. A precise intertextual reading of the works of these theorists reveals the differences between Butler and these ethnomethodologists, indicating that performance

^{*} PhD Candidate in Cultural Sociology, Social Science department, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran (Corresponding Author), montazomid@gmail.com

^{**} Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Gilan Faculty, Rasht, Iran, mgholami2014@guilan.ac.ir

^{***} Associate Professor of Social Sciences Department, Social Science department, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran, hasanchavoshian@gmail.com

^{****} Assistant Professor of Social Sciences Department, Social Science department, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran, hadinoori@guilan.ac.ir

^{*****} Associate Professor of English Language and Literature Department, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran, aminsorahi@guilan.ac.ir

Date received: 16/12/2023, Date of acceptance: 26/02/2024

and performativity, as explained by the aforementioned theorists, are clearly different from social action and gendered selves.

Keywords: Performance, Performativity, Butler, Social Action, Gender.

Introduction

The purpose of this study is to investigate the concepts of performativity and performance from the viewpoint of distinguished experts in the field of gender and sex studies. Our understanding of the relationship between sex and gender was profoundly affected by the publication of Judith Butler's book "Gender Trouble," a post-structuralist critique of modernist feminism that was based on the idea of performativity, which came from the speech act theory of English philosopher J.L. Austin.

Performance theory has two main traditions that are connected to feminist theory. Performance studies have an impact on one and help one comprehend actions in the context of theatrical matters. An alternative viewpoint is offered by feminist sociology, which takes an anthropological approach to gender, seeing it as "performed in everyday life." The research agenda includes investigating the origin of the terms "performance" and "performativity."

Erving Goffman and the issue of self-sexualized representation

In his book "The Presentation of Self in Everyday Life," Erving Goffman lays forth basic ideas, including the idea that there is no such thing as a natural masculinity or femininity or an authentic central self. what's known as the outcome of controlling an actor's influence on people while they're in their direct presence.

Garfinckel and the issue of managed achievement of sex

The article by Garfinckel titled " Passing and the Managed Achievement of Sex Status in an "Intersexed" Person" His primary contribution lies in the field of gender sociology. Similar to Goffman, he considers gender to be an everyday, controlled performance, and that normalization guarantees that the person performs gender without considering the underlying processes.

Like Goffman, he thinks that a person has to act in concert with other people in particular social contexts, like "Community of understandings" in order to achieve either masculinity or femininity.

On the gendered self-presentation, Garfinkel disagrees with Goffman's research. He thinks that Goffman's studies of self-presentation often ignore the ways in which self-presentation is viewed as a continuous process in favor of concentrating on a number of distinct individual occurrences.

Kessler and McKenna and the issue of gender assignment

These two writers tackle the topic of gender allocation in their book "Gender: An Ethnographic Approach." They look at the processes by which meaning is created and propagated in society, and how bodies are understood as gendered bodies.

Unlike Garfinkel and Goffman, these two writers view gender performances and their meanings as more stable topics. According to their theory, the natural attitude is hard to change once they are formed. This means that once a person is assigned a gender, they tend to stay that way and even increase social anxiety.

West and Zimmerman and the issue of doing gender

In "doing Gender," these two writers have drew from the research of earlier ethnographers. Naturally, they have also altered earlier pieces. They view gender as a political issue on a micro level in addition to an interactive one. They recognize that doing gender is a form of doing power and highlight the important role that micro-level social relations play in either sustaining or restraining power at the level of social structures.

Judith Butler and the issue of gender performativity

Judith Butler has developed her ideas using psychoanalytic concepts, John Austin's speech act theory, and Monique Wittig's materialist feminism. She has never theoretically used an ethnographic methodology in her narratives of gender and identity. According to Butler, gender is performative and is created and demonstrated by repeatedly acting out particular behaviors in line with social norms that specify what it means to be a man or a woman.

Discussion and conclusion

The following issues can be brought up by looking at the writings of ethnomethodology theorists:

The gendered self in specific contexts is constructed through the representations of actors in dyadic or polyadic interactions with others.

Representation or performance of gender is recognized as a reflexive process, meaning that current performances determine future performances.

Biographies (which can more or less remain unchanged) are expanded and developed through the integration of performances and gendered interactions over time.

Sexuality is formed in ways that oneself or others perceive as satisfying (or unsatisfying).

Community members continuously "doing gender."

Rules and norms regarding what constitutes "assignment" gender roles are established, imposed, and changed in specific contexts.

Those who engage in sexual activity are under the supervision of themselves and others, and if the sexual activity is not conducted in an approved manner, they are held accountable.

Placing self within the categories of gender and those categories themselves means perceiving them as natural matters, and this superficial naturalness is an imposed matter.

Performing gender, including forms of power at the micro level, means that performing gender involves doing power, and the micro level is connected to broader social structures,

Based on Butler's approach, the following points are noteworthy:

Gendering practices shaped by discourse mature over time to create the illusion that gender, instead of being seen as a construct specific to power relations, pertains to a stable essence.

Repetition and stylization in any assumed form or example of gender are involved.

Gender differentiation is created and stabilized through the specific functions of heterosexuality, and the regulatory power, along with the heterosexual matrix, organizes gendered subjects.

Gender and heterosexuality are based on an imitative logic in which the manipulation of symbolic substitution can either reinforce or challenge dominant relationships.

Bibliography

Allen, A. (1998). Power trouble: Performativity as critical theory. *Constellation*, 5(4), 456-71.

Althusser, L. (1984). *Essays on ideology*. London: Verso.

Asghari, M. Karimy (2020). *Deconstruction and Deontologicalization of the subject and gender identity: De Beauvoir and Butler*, *Metaphysik*, 12(1). [In Persian]

285 Abstract

- Assiter, A. (1996). *Enlightened Women: Modernist Feminisms in a Postmodern Age*, London and New York: Routledge.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Clarendon.
- Barclay, K. (2017). *Performance and Performativity*. New York: Routledge.
- Battaglia, G. (2017). *Articulation of performance and performativity*. New York: Routledge.
- Bell, D., Binnie, J., Cream, J., and Valentine, G. (1994). All hyped up and no place to go. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 1(1): 31-47.
- Benhabib, S. (1995). Feminism and Postmodernism: An Uneasy Alliance, in Benhabib, S., Butler, J., Cornell, D. and Fraser, N. *Feminist Contentions: A Philosophical Exchange*, London: Routledge, 17-34.
- Bordo, S. (1993). *Unbearable weight: Feminism, Western culture, and the body*. Berkley: University of California Press.
- Brickell, C. (2002). Through the (new) looking glass: Gendered bodies, fashion and resistance in post-war New Zealand. *Journal of Consumer Culture* 2(2), 241-69.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Butler, J. (1991). Imitation and gender insubordination. In D. Fuss (Ed.), *Inside/out: Lesbian theories, gay theories*. London: Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of 'sex'*. New York: Routledge.
- Butler, J. (1996). Gender as performance. In P. Osborne (Ed.), *A critical sense: Interviews with intellectuals*. London: Routledge.
- Butler, J. (1997). *The psychic life of power*. Stanford: Stanford University Press.
- Butler, J. (1998). How bodies come to matter: An interview with Judith Butler. *Signs* 23(2), 275-286.
- Butler, J. (2009). Performativity, Precarity, and Sexual Politics. *Revista de Antropología Iberoamericana*, 4(3): i-xiii.
- Cameron, D. (1997). Performing gender identity: Young men's talk and the construction of heterosexual masculinity. In S. Johnson and U. Meinhof (Eds.) *Language and masculinity*. Oxford: Blackwell.
- Chávez, K. R. (2010). Spatializing Gender Performativity: Ecstasy and Possibilities for Livable Life in the Tragic Case of Victoria Arellano. *Women's Studies in Communication*, 33(1): 1-15.
- Delphy, C. (1996). Rethinking sex and gender. in D. Leonard and L. Adkins (Eds.), *sex in question: French materialist feminism*. London: Taylor and Francis.
- Derrida, J. (1988 [1972]). Signature Event Context. in *Limited Inc.*, Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Elwes, C. (2004). On Performance and Performativity. *Third Text*, 18, 193 - 197.
- Foucault, M (2023). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, Translated by Sarkhosh, N. Jahaandideh, A, *Nashre Nei*. [In Persian]
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Goffman, E. (1971). *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin.

- Goffman, E. (1977). The arrangement between the sexes. *Theory and Society* 4(3), 301-331.
- Goffman, E. (1979). *Gender advertisement*. London: MacMillan.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis*. Boston: Northeastern University Press.
- Hawkes, G. (1995). Dressing-Up – Cross Dressing and Sexual Dissonance, *Journal of Gender Studies*, 4(3): 261-70.
- Jackson, S. & Scott, S. (2002). Introduction: the gendering of sociology. In S. Jackson and S. Scott (Eds.), *Gender: A sociological reader*. London: Routledge.
- Johnson, K. (2019). Performance and performativity. In: Agnew, V., Lamb, J. and Tomann, J. (Eds.). *The Routledge handbook of reenactment studies. Key terms in the field*. Routledge Handbooks. Routledge: Abingdon, 169-172.
- Kessler, S., & McKenna, W. (1978). *Gender: An ethnomethodological approach*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lloyd, M. (1999). Performativity, parody, politics. *Theory, Culture and Society* 16(2), 195-213.
- Loizidou, E. (1999). The Trouble with Rape: Gender Matters and Legal Transformations. *Feminist Legal Studies*, 7(3), 275-97.
- Martin, B. (1992). Sexual Practice and Changing Lesbian Identities, in Barrett, M. and Phillips, A. (Eds.), *Destablising Theory: Contemporary Feminist Debates*, Cambridge: Polity, 93-119.
- Martin, P. Y. (2003). ‘Said and Done’ Versus ‘Saying and Doing’: Gendering Practices, Practicing Gender at Work, *Gender & Society*, 17(3): 342-66.
- McNay, L. (1999). Subject, psyche and agency: The work of Judith Butler. *Theory, Culture and Society*, 16(2), 175-93.
- Mehri, B. Foroughi, M (2019). *Study of Gender Performance through Women's Charitable Activities in Virtual Space (Specific Case of Instagram)*, Faslnameye Anjomane iranien motaleate farhangi va ertebatat, 15(56). [In Persian]
- Morison, T., & Macleod, C. (2013). A Performative-Performance Analytical Approach: Infusing Butlerian Theory Into the Narrative-Discursive Method. *Qualitative Inquiry*, 19(8), 566-577.
- Newton, E. (1972). *Mother Camp: Female Impersonators in America*, Chicago: Chicago University Press.
- Probyn, E. (1995). Lesbians in Space: Gender, Sex, and the Structure of Missing. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 2(1): 77-84.
- Rothenberg, M. A., and Valente, J. (1997). Performative Chic: The Fantasy of a Performative Politics. *College Literature*, 24(1): 295-304.
- Scott, J. (1999). Some reflections on gender and politics. In M. Ferree, J. Lorber and B. Hess (Eds.), *Revisioning gender*. Thousand Oaks: Sage.
- Scott, S., & Jackson, S. (1996). Sexual skirmishes and feminist factions. In S. Jackson and S. Scott (Eds.), *Feminism and sexuality: A reader*. New York: Columbia University Press.
- Thompson, D. (1991). *Reading between the lines: A lesbian feminist critique of feminist accounts of sexuality*. Sydney: Gorgon's Head.

287 Abstract

- Valentine, G. (1996). (Re)negotiating the 'Heterosexual Street': Lesbian productions of space. in Duncan, N. (Ed.), *BodySpace: destabilising geographies of gender and sexuality*, London: Routledge, 146-55.
- Van der Watt, L. (2004). Do bodies matter? Performance versus performativity. *de arte*, 39(70), 3-10.
- Walker, J. A. (2003). Why Performance? Why Now? Textuality and the Rearticulation of Human Presence. *The Yale Journal of Criticism*, 16(1), 149-175.
- Webster, F. (2000). The politics of sex and gender: Benhabib and Butler debate subjectivity. *Hypatia* 15(1), 1-22.
- Weir, A. (1996). *Sacrificial Logics: Feminist Theory and the Critique of Identity*, London: Routledge.
- West, C., & Zimmerman, D. (1991). Doing gender. In J. Lorber and S. Farrell (Eds.), *The social construction of gender*. California: Sage.
- Wittig, M. (1992). *The straight mind and other essays*. London: Harvest Wheatsheaf.
- Yaghubi-Notash, M.; Vahid Nejad, M. & Soufiani, M. (2019). Language, gender and subjectivity from Judith Butler's perspective. *Philosophical Investigations* 13(28), 305-15.

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر

امید ممتاز*

محمد رضا غلامی شکارسرای**، حسن چاوشیان***، هادی نوری****، محمدامین صراحی*****

چکیده

این موضوع که جنسیت به عنوان امری اجراگرانه یا اجرایی قابل درک و دریافت است در مباحث کنونی جامعه‌شناسی و برخی از دیگر رشته‌ها امری معمول است. به رغم تکرار بکارگیری اجراگری و اجرا در مقام استعاره برای بررسی جنسیت و مباحث جنسیتی، این دو اصطلاح اغلب با هم اشتباه گرفته می‌شوند و به اصول نظری اولیه آن‌ها توجه کافی مبذول نمی‌گردد. این امر تا اندازه‌ای به این دلیل است که اجرا و اجراگری، پیشینه‌های نظری متفاوتی دارند اگرچه که خود این اصطلاحات اغلب به عنوان مترادف در نظر گرفته می‌شوند. در این پژوهش کوشش شده تا گرایش‌های نظری موجود در پس استفاده از این استعاره‌ها مورد بررسی قرار گیرند. عام‌ترین گرایش نظری در آثار جودیت باتلر در باب اجراگری است. گرایش کمتر شناخته شده، برآمده از روش‌شناسی مردم‌نگار یا اتنومتدولوژی است که جنسیت را به عنوان اجرا یا انجامی تحقق یافته در زندگی روزمره قلمداد می‌کند. خوانش بینامتنی دقیقی از آثار این نظریه‌پردازان تفاوت‌های بین باتلر و این اتنومتدولوژیست‌ها را آشکار می‌سازد و

* دانشجوی دکتری، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم اجتماعی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران (نویسنده مسئول)،
momtazomid@gmail.com

** استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشکده گیلان، رشت، ایران،
mgholami2014@guilan.ac.ir

*** دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه گیلان،
hasanchavoshian@gmail.com

**** استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه گیلان،
hadinoori@guilan.ac.ir

***** دانشیار، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه گیلان،
aminsorahi@guilan.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۷

حاکمی از آن است که اجرا و اجراگری به شیوه‌ای که نظریه‌پردازان مزبور، کنش اجتماعی و خودهای جنسیتی شده را توضیح می‌دهند به وضوح متفاوتند.

کلیدواژه‌ها: اجرا، اجراگری، باتلر، کنش اجتماعی، جنسیت.

۱. مقدمه

در سال ۱۹۹۰ کتابی با عنوان *معضل جنسیت* به نویسندگی جودیت باتلر (Judith Butler) انتشار یافت که نظریه فمینیستی را عمیقاً تحت تأثیر قرار داد. دگرگونی‌هایی که این کتاب در درک فمینیستی از رابطه بین جنس (Sex) و جنسیت (Gender) ایجاد کرد، بر تأثیر یکی از مفاهیم اصلی آن متمرکز بود. مفهوم مورد بحث، اجراگری (Performativity) یا به عبارت دقیق‌تر، اجراگری جنسیتی بود، زیرا اجراگری تاریخچه‌ای دارد که به پیش از کار باتلر باز می‌گردد و فراتر از آن است.

منشاء این اصطلاح، نظریه کنش گفتاری (Speech act) است که به طور خاص، فیلسوف انگلیسی، ال. جی. آستین (J. L. Austin)، از آن برای نشان دادن نوع خاصی از گفته زبانی استفاده می‌کند: کلماتی که کارها را «به انجام می‌رسانند» (۱۹۶۲). این تصور که کلمات می‌توانند کارها را انجام دهند – این که ارتباط، نوعی کنش است – تأثیر بسیار زیادی در درون و بیرون فمینیسم از خود برجای نهاده است و یکی از اصلی‌ترین نقاط اختلاف نظریه‌های کنونی اجراگری، یعنی اختلاف بین کسانی که اجراگری را به عنوان یک کیفیت صوری زبان در نظر می‌گیرند و کسانی که آن را به عنوان کردوکاری (Practice) اجتماعی، فرهنگی یا جسمانی تعبیر می‌کنند.

اجرا (Performance) و اجراگری، تنها چارچوب تحلیلی مربوط به این مقاله نیست. استعاره اجرا به طور گسترده برای درک جنسیت نیز بکار گرفته شده است. حداقل دو سنت اصلی گهگاه به هم مرتبط در باب نظریه اجرا وجود دارد که با تفکر فمینیستی مرتبط هستند. اولین سنت از مطالعات اجرا نشأت می‌گیرد و «کنش‌ها» را در چارچوب اموری نمایشی یا تئاتری درک می‌کند. دیگری که در جامعه‌شناسی فمینیستی دیده می‌شود، جنسیت را به لحاظ قوم‌شناختی به عنوان «اجرا یا تحقق» که در زندگی روزمره به دست می‌آید» تصور می‌کند (Brickell, 2002:159). در حالی که میزانی از همپوشانی در واژگان وجود دارد؛ به عنوان مثال، مطالعات اجرا که از «اجرایی» به عنوان صفتی برای «اجرا» حکایت دارد و نظریه اجراگری جنسیتی که به «اجراهای» جنسیت اشاره دارد. به لحاظ مفهومی، اجرا و اجراگری به موارد

متفاوتی اشاره می‌کنند و خاستگاه‌های نظری متفاوت و دلالت‌های ضمنی گوناگونی در رابطه با جنسیت دارند. آنچه این پژوهش به عنوان پرسش اصلی، قصد پاسخ دادن به آن را دارد تفاوت و ارتباط میان دو اصطلاح اجرا و اجراگری است. پرسش از خاستگاه این دو اصطلاح، در دستور کار این پژوهش قرار دارد که در نهایت منجر به پاسخگویی به پرسش اصلی پژوهش حاضر می‌گردد.

۲. پیشینه پژوهش

پژوهش‌های به انجام رسیده در مورد اجرا و اجراگری را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود. دسته اول پژوهش‌هایی که به تشریح تاریخی اصطلاحات اجرا و اجراگری پرداخته‌اند که عبارتند از: پژوهشی با عنوان «اجرا و اجراگری» (Lloyd, 2019) که به بررسی مفاهیم اجرا و اجراگری در نظریه فمینیستی می‌پردازد. این پژوهش با بررسی ایده اجراگری جنسیتی در آثار جو دیت باتلر آغاز می‌شود، و توسعه آن را از اولین نوشته‌های او تا *معصل جنسیت و بدن‌های دارای اهمیت*، ردیابی می‌کند، و نشان می‌دهد که چگونه استدلال اولیه باتلر از پدیدارشناسی (Phenomenology)، و از مطالعات اجرا نشأت می‌گیرد. (آنجا که کنش‌ها در قالب‌های نمایشی درک می‌شوند). نیمه دوم مقاله بر نظریه‌های زبان‌شناختی اجراگری، برگرفته از آثار آستین و دریدا، و نحوه استفاده از آن‌ها توسط فمینیست‌هایی مانند کاترین مک‌کینون (Catharine A. MacKinnon)، ری لنگتون (Rae Langton)، و جو دیت باتلر برای نشان دادن هرزه‌نگاری و سخنان نفرت‌آمیز تمرکز دارد. در پژوهش دیگری با عنوان «اجرا و اجراگری» (Johnson, 2019) به بررسی دو اصطلاح اجرا و اجراگری پرداخته و سعی کرده تا کلیه مفاهیم مرتبط با آن‌ها نظیر تئاتر و اجرای تئاتری واکاوی و با نگاهی تاریخی-تبارشناسانه به این دو اصطلاح نگریده شود. پژوهش دیگری با عنوان «اجرا و اجراگری» (Barclay, 2017) به بررسی دو اصطلاح اجرا و اجراگری و ارتباط آن‌ها با احساس نزد نظریه‌پردازانی نظیر گافمن و باتلر پرداخته است. پژوهشی با عنوان «آیا بدن‌ها دارای اهمیت هستند؟ اجراگری در برابر اجرا» (Van der Watt, 2004) برخی سوالات را مطرح ساخته است و سعی در پاسخ‌دهی به این سوالات و بررسی رابطه بین این دو اصطلاح با بکارگیری نظریه اجراگری جو دیت باتلر دارد و در عین حال، به برخی مولفان دیگر نظیر که در مورد نظریه باتلر اظهار نظر نموده‌اند متوسل شده است.

موارد دیگر پژوهش‌هایی هستند که به کاربرد اجرا و اجراگری پرداخته‌اند: از جمله آنها می‌توان به پژوهشی با عنوان «مفصل‌بندی اجرا و اجراگری» (Battaglia, 2017) اشاره کرد که این

ایده را که کردوکارهای مستند «اجرا» در هند پیامد ورود زنان فیلم‌ساز به صحنه مستند بوده است، به چالش می‌کشد. این پژوهش از یک مجموعه گسترده‌تر شروع می‌شود که نحوه استفاده و نظریه‌پردازی «اجرا» و «اجراگری» در مطالعات مردم‌شناسی و مطالعات فیلم‌های مستند پرداخته و سپس به بررسی کردوکارهای خاص زنان در هند و همچنین گفتمان زنان و فیلمسازی می‌پردازد. پژوهشی دیگر با عنوان «درباره اجرا و اجراگری» (Elwes, 2004) این سوال را مطرح می‌نماید که تجربه هنر زنده از چه راه‌هایی با خوانش‌های ایدئولوژیک مکان، زمینه و نیز کدگذاری جنسیتی مقابله می‌کند؟ یافته‌های این پژوهش، به‌ویژه در رابطه با اجرای زنان، اساساً تقلیل‌گرایی مفاهیم جونز و ویلان از اجراگری و برتری مستندات بر تجربه زیسته فردی را که آنها از آن حمایت می‌کنند - به چالش می‌کشد. در پژوهشی با عنوان «رویکرد تحلیلی اجراگرانه - اجرایی: گنجاندن نظریه باتلری در روش روایی - گفتمانی» (Morison & Macleod, 2013) استدلال شده که نظریه اجراگری جویدیت باتلر، زبان نظری غنی‌ای را برای تفکر در مورد جنسیت به نظریه‌پردازان جنسیت ارائه می‌دهد. با این وجود، بکارگیری نظریه باتلر دشوار است، زیرا وی دستورالعملی در مورد تحلیل واقعی استفاده از زبان در زمینه را ارائه نمی‌دهد. به منظور پرداختن به این محدودیت، این پژوهش پیشنهاد می‌نماید که اجراگری را با مفهوم اجرا به‌گونه‌ای تکمیل کنیم که ویژگی‌های رابطه‌ای و سازوکارهایی را که از طریق آن جنسیت و مشکلات جنسیتی رخ می‌دهند، دربرگیرد.

از آنجا که این پژوهش به لحاظ تاریخی به دو اصطلاح اجرا و اجراگری جهت دریافت تفاوت(ها) و ارتباط میان آن‌ها می‌پردازد در دسته یکم قرار می‌گیرد. اما تفاوت آن با پژوهش‌های به انجام رسیده در آن است که سعی شده، نگاهی جامع‌تر و مفصل‌تر به این دو اصطلاح چه به لحاظ خاستگاه نظری و چه به لحاظ بکارگیری آن‌ها توسط نظریه‌پردازان مربوطه داشته باشد، ضمن آنکه تاکید پژوهش بر نظریه اجراگری باتلر است.

۳. اروینگ گافمن و مسئله بازنمایی خود جنسیتی شده

کتاب اروینگ گافمن (Erving Goffman) با عنوان نمود خود در زندگی روزمره که در سال ۱۹۵۶ نوشته شد اصول بنیادینی را ارائه می‌نماید که تحلیل وی از جنسیت در مقام اجرا را روشن می‌سازند. به عقیده گافمن، نه یک خود مرکزی اصیل وجود دارد و نه یک مذکربودگی (Maleness) یا مونث‌بودگی (Femaleness) «طبیعی». اساساً، خود، پیامد مدیریت تاثیرگذاری کنشگر بر دیگران در حضور بی‌واسطه‌شان است (Goffman, 1971: 26). آنانی که درگیر تعاملات

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر (امید ممتاز و دیگران) ۲۹۳

اجتماعی هستند از یک سو، برداشت‌شان از خود را به گونه‌ای از دیگران تاثیر پذیرفته و از سوی دیگر، درصدد مدیریت تاثیرگذاری‌شان بر دیگران هستند. گافمن معتقد است که همه ما خواهان اجرا به شیوه‌هایی هستیم که دستاوردش، تاثیرگذاری مطلوب بر دیگران باشد به این امید که «تعریف از موقعیت» در زمینه مزبور، که به شکل جمعی انجام می‌شود را تحت تاثیر قرار دهد (Goffman, 1971: 15).

در این سناریوی نمایشی، اجراها شامل بخش جلو و پشت هستند که شبیه رابطه بین پشت و جلوی صحنه در تئاتر است. اجرای عمومی در جلوی صحنه، زیر ذره‌بین دیگران است به گونه‌ای که مدیریت تاثیرگذاری و تکنیک‌های اجرا که در پشت صحنه تمرین شده‌اند اکنون باید پیش چشم دیگران اجرا می‌شوند. هرچند یک بازیگر به عنوان زن یا مردی که به شکلی منسجم و منطقی جنسیتی شده است در خیابان ظاهر می‌شود، اما در خلوت خانه‌اش در مقام پشت صحنه، احساسات، رفتار و نحوه ظاهر شدنش را جهت کسب آمادگی به منظور اجرا تمرین می‌نماید.

با این همه، این اجراهای خود، اراده‌گرایانه (Voluntaristic) نیستند. چارچوب تحلیلی گافمن حاکی از آن است که اجراها در زمینه‌ای خاص، همواره بوسیله «اصول سازماندهی که رویدادها را کنترل می‌کنند» محدود می‌شوند (Goffman, 1986: 10). به زعم گافمن، بازیگران منفرد، برای تنظیم و تنسيق تجارب به گونه‌ای که باب میل آن‌ها باشد، آزادی عمل ندارند. چارچوب‌ها ویژگی نظم اجتماعی هستند و تجارب ذهنی را با فراهم آوردن معانی‌ای که تفاسیر رویدادهای اجتماعی را کنترل می‌کنند، سازماندهی می‌نمایند. بنابراین، چارچوب‌ها محدوده‌هایی را مشخص می‌کنند که ارائه خود در آن رخ می‌دهد. گافمن در کارش بر روی جنسیت، معتقد است که برنامه‌های جنسیتی، اجراهای جنسیتی‌شده را تنظیم می‌نمایند تا جایی که هویت جنسی، محصول خیالی «برنامه در دسترس برای نمایش جنسیت» به نظر برسد (Goffman, 1979: 8). این برنامه، در شرایط تعاملی، مکرراً از طریق شخصیت‌پردازی (Characterization) مداوم فرد به عنوان بخشی از یک مقوله جنسیتی مفروض وابسته به نمایش دادن «قابلیت و اشتیاق حفظ و ادامه برنامه مناسب نمایش‌ها» مورد استناد قرار می‌گیرد (Goffman, 1979: 8).

از نظر گافمن، واقعیتی طبیعی برای جنسیت یا جنس وجود ندارد و او به همین منظور، «تمایز جنس/جنسیت» را مردود می‌شمارد. این تمایز در سال ۱۹۶۸ توسط رابرت استالر پیشنهاد گردید و توسط آن اوکلی در فمینیسم مورد استفاده قرار گرفت و چنین استدلال شد که «جنس» به عنوان تمایز میان مذکر و مونث قابل درک است و «جنسیت»، پوششی فرهنگی

است که زن، مرد، پسر و دختر را ایجاد نموده است (Jackson & Scott, 2002:9). پیامد این امر باز شدن فضایی برای نقد جبرگرایی (Determinism) زیست‌شناختی و توجه به مناسبات اجتماعی و فرهنگی جنسیت بود. گافمن از چنین تمایزی اجتناب می‌نمود و معتقد بود که هر تقسیم‌بندی‌ای از بدن به دو جنس، خود محصول کردوکارهای اجتماعی‌ای نظیر نام‌گذاری و صحبت در اولین مثال است (Goffman, 1977: 319). به عقیده گافمن، این کردوکارهای اجتماعی به اندازه تولید تفاوت‌های طبیعی، نشانگر آن‌ها نیستند (Goffman, 1977: 324) که مشهورترین مثال گافمن در این مورد جداسازی توالت‌های زنانه و مردانه است. گافمن تا حدودی این امر را به عنوان تفاوتی غیرمنصفانه به حساب می‌آورد و معتقد است که تولید جنسیت عموماً به ضرر زنان و به نفع مردان عمل می‌کند (Goffman, 1977: 314-5).

۴. گارفینکل و مسئله تحقق مدیریت شده جنس

سهم عمده هرولد گارفینکل (Harold Garfinkel) در جامعه‌شناسی جنسیت، مقاله‌ای با عنوان «تحقق موقتی و مدیریت شده جایگاه جنسی در یک فرد بیناجنس» است که در سال ۱۹۶۷ به چاپ رسید. گارفینکل مورد اگنس - فردی بیناجنس که در هنگام تولد به واسطه داشتن آلت جنسی مردانه، مذکر تشخیص داده شد، را مورد بحث قرار داد. با این همه، اگنس به واقع خود را مونث به حساب می‌آورد و احساس می‌کرد که آلت جنسی وی خطایی بر خلاف «حقیقت راستین» زنانگی اوست (Garfinkel, 1967: 126). از این رو، در ۱۷ سالگی، آلت جنسی مردانه برداشته شد و به جای آن آلت جنسی زنانه قرار گرفت و به این ترتیب، جنس اگنس به جنس مونث تغییر یافت. این تغییر جنسیت، نقطه عطفی را آشکار ساخت آن‌هم این‌که اگنس اکنون بایستی می‌آموخت که چگونه زنانگی را به اجرا در آورد.

گارفینکل معتقد بود که تغییر جنسیت اگنس می‌تواند شیوه‌هایی را آشکار نماید که همه افراد از آن طریق بایستی بکوشند تا خودشان را به عنوان فردی جنسیت‌مند معرفی نمایند. گارفینکل نیز همچون گافمن استدلال می‌کند که جنسیت، برای همه ما اجرایی مدیریت شده و روزمره است که شامل برساخت‌هایی خاص از خود و بازنمایی این برساخت‌ها برای دیگران است. عادی‌سازی تضمین می‌نماید که ما جنسیت‌مان را «انجام می‌دهیم» بدون آن‌که لزوماً به فرایندهای دخیل در آن بیندیشیم (Garfinkel, 1967: 181). این اجرای جنسیت به وسیله خود و دیگران «حقیقتی طبیعی» به حساب آورده می‌شود همان‌گونه که برای اگنس نیز چنین بود (Garfinkel, 1967: 123). این «نگرش طبیعی» (The natural attitude) مستلزم فردی به عنوان مذکر

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر (امید ممتاز و دیگران) ۲۹۵

یا مونث است در غیر این صورت، فرد، «عجیب‌الخلقه» به حساب می‌آید. به این ترتیب، گارفینکل معتقد است که داشتن یک جنس به جای امری «طبیعی» به امری «اخلاقی» یا دارای بار ارزشی بدل می‌شود (Garfinkel, 1967: 124). گارفینکل نیز همچون گافمن، نظر به وجود اندام‌های تناسلی به عنوان سمبلی که هم جنس و هم جنسیت بر اساس آن‌ها به شکل اجتماعی بر ساخته می‌شوند، تمایزی میان آن‌ها قائل نیست.

گارفینکل نیز همچون گافمن به این نتیجه رسیده است که فرد، به منظور دستیابی به مذکر یا مونث‌بودگی باید در هماهنگی با دیگران در زمینه‌های اجتماعی خاص نظیر «اجتماعات مبتنی بر همدلی» (Community of understandings) رایج عمل نماید (Garfinkel, 1967: 181-2). بی‌شک این امر، فرآیندی فردگرایانه یا اراده‌گرایانه نیست. فرد باید پایبند به اجراهای جنسیتی شده غالب باشد از قبیل شکل ظاهری، فعالیت‌ها، طرز صحبت، نگرش‌ها، طرز لباس پوشیدن، احساسات، الزامات عضویت و سبک زندگی (Garfinkel, 1967: 123-5, 134, 181). پاداش سازگاری، خلاص شدن از مداخله بیش از حد دیگران است در غیراین صورت، عدم سازگاری، تحریم‌های اجتماعی را در پی خواهد داشت (Garfinkel, 1967: 122-5).

گارفینکل در یک مورد مهم با کار گافمن بر روی نمود (Presentation) خود جنسیتی شده، مخالف است. گارفینکل معتقد است که تحلیل‌های گافمن در نمود خود، گرایش به تمرکز بر سلسله رویدادهای فردی مجزا دارند اما شیوه‌هایی که از طریق آن‌ها اجرای خود را که امری مستمر است نادیده می‌گیرند (Garfinkel, 1967: 166-7). در حالی که تمرکز گافمن بر اسباب مدیریت تاثیرگذاری از این لحاظ سودمند است که بررسی این امر را که خود و تاثیراتش چگونه در زمینه‌های خاص مدیریت می‌شوند، مجاز می‌شمرد و راه‌کارهای عملی مستمر دخیل در غلبه شرایط فردی را پنهان می‌نماید. به عنوان مثال، اجرای جنسیت جدید آگنس توسط او به جای آن‌که مقطعی باشد امری مستمر بود آن هم بر اساس حسش نسبت به خودش و «تعاملات بینافردی» اش (Interpersonal transaction) با دیگران (Garfinkel, 1967: 175). گارفینکل با تمرکزش بر دوره‌های زمانی طولانی‌تر، امکان خود جنسیتی شده‌ای (Gendered self) را که به شکلی اجتماعی بر ساخته شده و دارای زندگی نامه است، ایجاد می‌کند. در حالی که زندگی نامه، پذیرنده بازخورد و مستعد تغییر، بازبرساخت، تضاد درونی و ناسازگاری است، چنین زندگی نامه‌ای، برخی تداوم‌ها را در طی زمان نشان می‌دهد و خود، قادر به تجربه بازآوردی، به خاطر آوری، پیش‌نگری و چشم‌داشت است.

۵. کسلر و مک‌کنا و طرح مسئله تخصیص جنسیت

کتاب سوزان کسلر (Suzanne Kessler) و وندی مک‌کنا (Wendy McKenna) با عنوان جنسیت: رویکردی مردم‌نگارانه، براساس روش‌شناسی مردم‌نگارانه است که به فرآیند تخصیص جنسیت (Gender Attribution) می‌پردازد. این نویسندگان به بررسی شیوه‌ای می‌پردازند که بدن‌ها از طریق معنابخشی و روندی که این معانی را در جامعه بازتولید می‌کند، به عنوان بدن‌های جنسیتی شده قابل درک می‌شوند.

کسلر و مک‌کنا طی فرآیند تشریح موضع‌شان در قبال تخصیص جنسیت، مضامین چندی از کار گافمن و گارفینکل را مورد بازبینی قرار می‌دهند. آن‌ها با الگوبرداری از این نویسندگان متقدم در مردود شمردن تمایز بین جنس و جنسیت، دریافته‌اند که تقسیم‌بندی بین مذکر و مونث به عنوان تحقیقی عملی در چارچوب شرایط اجتماعی حاصل می‌شود (Kessler & McKenna, 1978: 163). چنین تحقیقی در تعاملات بین اجراگران و مفسران قابل حصول است. اجرا و تفسیر مرتبط با آن، توسط قوانین اجتماعی جهت تخصیص جنسیت به بدن‌ها هدایت می‌شود (Kessler & McKenna 1978: 157)، عقیده‌ای که چندان هم بی‌شبهت به برداشت گافمن از برنامه‌های جنسیتی نیست.

شیوه‌ای که این اجراها و تحقیق‌ها به شکلی گسترده را به عنوان اموری «طبیعی» تلقی می‌کند مضمونی مستدل در کار کسلر و مک‌کنا است. آن‌ها معتقدند که «مردان» و «زنان» تا حدی در کردوکارهای جنسیتی شده درگیر هستند زیرا این امر را به منظور مجاب نمودن دیگران به این که فرد، جنسیتش است نه چیز دیگری، به انجام می‌رسانند (Kessler & McKenna, 1978: 155). این مولفان برخلاف نظر گارفینکل، تاکیدشان را نه بر تایید جنسیت خاص فرد در تعاملات اجتماعی، که بر تایید حس دیگران مبنی بر این که جنسیت فرد، «طبیعی» است، گذارده‌اند. دیگران نباید به گونه‌ای قانع شوند که فرد، جنسیتی خاص است بلکه به گونه‌ای که فرد همواره آن جنسیت بوده است. این امر به نوبه خود، مستلزم اعتماد متقابل است به این منظور که همه بر سر این امر به توافق برسند که رویدادها همان چیزی هستند که به نظر می‌رسند (Kessler & McKenna, 1978: 158). طی این فرآیند، باور به طبیعی‌بودگی (Naturalness) تمامی جنبه‌های جنسیت‌بخشی (نگرش طبیعی) قابل حفظ و نگهداری است. سپس، تمامی رفتارها از طریق تخصیص‌های جنسیتی شده وضع شده اصلاح می‌شوند و آن رفتارها در آن زمینه درک و دریافت می‌شوند (Kessler & McKenna, 1978: 160).

ظاهراً کسلر و مک‌کنا در قیاس با گارفینکل و گافمن، اجراهای جنسیتی و معانی‌شان را به عنوان اموری باثبات‌تر تلقی می‌کنند. در حالی‌که گارفینکل و گافمن اشاره می‌نمایند که دلالت‌های اجراهای جنسیتی به طور بالقوه تابع بازنگری است، کسلر و مک‌کنا «نگرش طبیعی» را امری تلقی می‌کنند که پس از تثبیت به سختی قابل تضعیف است-اما اجراهای فردی ناسازگار و هنجارشکن ممکن است قابل تضعیف باشند. به محض این‌که جنسیت برای جلب رضایت همه، به فرد اختصاص داده شود، نگرش طبیعی، مانع از رواج اضطراب اجتماعی بیشتر می‌شود. پس، به عقیده کسلر و مک‌کنا راه رسیدن به تغییرات اجتماعی در مقیاس کلان در به زیر کشیدن خود «گزاره‌های اصلاح‌ناپذیر» (Incorrigible proposition) «مونث» و «مذکر» از جایگاه‌شان به عنوان حقایق خارجی، طبیعی، عینی، دوگانه و جسمانی است.

۶. وست و زیمرمن و مسئله به انجام رسانیدن جنسیت

وست (Candace West) و زیمرمن (Don Zimmerman) نیز، در مقاله‌شان با عنوان «به انجام رسانیدن جنسیت» از کار روش‌شناسان مردم‌نگاری که پیشتر از آن‌ها صحبت به میان آمد، بهره بردند. آن‌ها تحلیل گافمن از جنسیت به عنوان «تبادلی دو سویه» شامل اجراها، نمایش‌ها یا ایفای نقش‌هایی که دلالت بر «طبیعی‌بودگی» دوگانگی جنس‌ها/جنسیت‌ها دارند را می‌پذیرند (West & Zimmerman, 1991: 16). هرچند وست و زیمرمن با گافمن موافقت می‌کنند که جنسیت می‌تواند به عنوان «نمایش‌سازی‌ای که نمایش‌نامه‌اش پیشتر به شکل اجتماعی نوشته شده است» تلقی گردد اما معتقدند که وی تا آن‌جا پیش نمی‌رود که جنسیت را به عنوان بخشی از «فعالیت جدی تعامل» در نظر بگیرد (West & Zimmerman, 1991: 17). این نویسندگان بحث گارفینکل در مورد آگنس را نیز به منظور بررسی زیربنای فرهنگی و تعاملی ظهور (انسان) به عنوان امری جنسیتی شده مورد بازبینی قرار می‌دهند. آن‌ها از دیدگاه گارفینکل مبنی بر این‌که جنسیت، تحقیقی روزمره، قاعده‌مند و مستمر است و این‌که درک زنان و مردان به عنوان مقولات طبیعی همواره به شیوه‌های خاصی به شکل اجتماعی تثبیت می‌شوند، بهره می‌برند (West & Zimmerman, 1991: 18-21).

مقاله وست و زیمرمن مواردی را به فهرست کاری رویکرد اتنومتدولوژیک به جنسیت می‌افزاید و اصلاحاتی را در مورد آن‌چه که پیشتر به انجام رسیده است پیشنهاد می‌نماید. جنسیت نه تنها امری تعاملی است بلکه امری سیاسی در سطح خرد (Micropolitical) نیز هست. تشخیص گارفینگل مبنی بر وجود تحریم‌های اعمال شده بر اجرای جنسیت به این شکل قابل

توضیح است: «انجام جنسیت» نیازمند شایستگی است و بنابراین، خطر ارزیابی منفی، مواخذه و حتی تنبیه را به همراه دارد. در اینجاست که وست و زیمرمن یک ویژگی سراسرین را معرفی می‌کنند: ما در حضور «مجازی» دیگران و نیز حضور «واقعی» آنان جنسیت را انجام می‌دهیم و فرآیندهای خود-تنظیم بکار می‌گیریم تا اطمینان حاصل شود که ما جنسیت‌مان را «به درستی» انجام می‌دهیم. این امر سوالات جالبی در مورد برداشت گافمن از پشت صحنه و این که آیا ما هرگز فضاهایی کاملاً بدون نظارت می‌یابیم را خصوصاً هنگامی که در تحلیل‌های فوکویی (Michel Foucault) در مورد خود در چارچوب جامعه انضباطی نظارت می‌شویم (فوکو، ۱۹۷۷) به بار می‌آورد.

در حالی که یک شکل از قدرت مستلزم خود-تنظیم‌گری (Self-regulation) و انضباط به معنای فوکویی آن است دیگری مستلزم روابط سلسله‌مراتبی بین زنان و مردان می‌باشد. از آنجا که شیوه‌های حصول شایستگی جنسیتی، ایده طبیعی‌بودگی مناسبات جنسیتی غالب را تثبیت می‌کنند انجام جنسیت، مناسبات سلسله‌مراتبی تسلط مذکر را مشروعیت می‌بخشد. مردان، در انجام جنسیت ممکن است تسلط را به انجام برسانند و زنان تمکین را، بنابراین، «انجام جنسیت» شامل «انجام قدرت» است (West & Zimmerman, 1991:33). وست و زیمرمن با پذیرش چنین موضعی، به شکلی غیرمستقیم اشاره به راه‌هایی دارند که در آن روابط اجتماعی سطح خرد، نقش موثری در مبارزه علیه قدرت یا بازتولید آن در سطح ساختارهای اجتماعی (Social structure) ایفا می‌کنند.

۷. جودیت باتلر و مسئله اجراگری جنسیتی

پیشتر اشاره شد که آثار جودیت باتلر به لحاظ نظری از رویکردهای روش‌شناسی مردم‌نگارانه به جنسیت و اجرا متفاوت است. باتلر هیچگاه در بحث‌هایش به آن آثار نپرداخت؛ در عوض، وی روایت‌های خودش از جنسیت و هویت را با بکارگیری ایده‌های روانکاوی، کنش‌گفتاری جان آستین و فمینیسم ماتریالیستی مونیک ویتینگ بسط و توسعه داد.

تحلیل باتلر از جنسیت‌بخشی (Gendering) که ابتدا در کتاب *معضل جنسیت: فمینیسم و براندازی هویت*، بسط و گسترش یافت تا حدی از کار آستین بر روی کنش‌های اجرایی نشأت می‌گیرد. کنش‌های اجرایی، اظهاراتی زبانی (Linguistic declaration) هستند که کنش‌هایی از جمله فراخوانی ابژه‌ها و موقعیت‌ها به «بودن» را اجرا می‌کنند (Austin, 1962). باتلر معتقد است که از طریق اجراگری-کاربست کنش‌های اجرایی - مقوله‌هایی نظیر مذکر و مونث، مرد و زن به

وجود می‌آیند. به عبارت دیگر، از منظر وی، واژگانی مانند زن و مرد اسم نیستند بلکه فعل هستند، بنابراین، جنسیت همیشه یک فعل است (اصغری، کریمی، ۱۳۹۹). نظر به این که اعمال گفتاری اجرایی «آنچه را نام می‌برند ایجاد می‌کنند» بنابراین، اجراگری «وجهی گفتمانی است که از طریق آن آثار هستی‌شناختی ایجاد می‌شوند» (Butler, 1996: 112). به عنوان مثال، اعلام این که «کودک، دختر است» که در بدو تولد گفته می‌شود، آغازگر فرآیند «دختر شدن» (Girling) سوژه مونث است (Butler, 1993: 232). از این حیث، اجراگری چندان بی‌شباهت به برداشت آلتوسر (Louis Althusser) از «استیضاح» (Interpellation) یا «فراخوانی» (Hailing) نیست (Althusser, 1984).

باتلر غالباً به واسطه این استدلال که اجراگری مستلزم سوژه‌هایی است که نموده‌های جنسیتی شده را اجرا کنند مورد کج‌فهمی قرار می‌گیرد، هرچند اجراگری مدنظر باتلر مبتنی بر تکرار هنجارها از طریق زبان است. اجراگری غالباً فرآیند فراخوانی سوژه و نه اجرایی توسط سوژه است:

اجراگری، خارج از فرآیند تکرارپذیری، تکرار نظم‌دهنده و تحمیلی هنجارها، قابل درک نیست ... این تکرار توسط یک سوژه اجرا نمی‌شود: این تکرار آن چیزی است که سوژه را توانمند می‌سازد و شرط زمانی برای سوژه وضع می‌کند (Butler, 1993: 95).

تکرارهای بی‌پایان هنجارهای جنسیتی شده در «چارچوب تنظیم‌کننده به شدت انعطاف‌ناپذیر»، شکل‌گیری سوژه جنسیتی شده را امکان‌پذیر می‌سازد (Butler, 1990: 33). باین‌همه، این تکرارها توسط سوژه‌ای که به وجود آورنده آن‌هاست به انجام نمی‌رسد و بنابراین، جنسیت، «انجام بوسیله سوژه‌ای که می‌توان گفت که پیش از انجام عمل وجود داشته است» نیست (Butler, 1990: 25,112). در حالی که روش‌شناسان مردم‌نگار، اجرای جنسیت را به عنوان انجام یا تحقق توسط عاملانی تلقی می‌کنند که از آن طریق خود جنسیتی شده‌شان به وجود می‌آیند باتلر مخالفتش با پذیرش وجود عاملانی که دارای ظرفیت اجرای جنسیت هستند، را اعلام می‌دارد.

این عدم تمایل به تثبیت عاملیت در سوژه فعال، موجب ایجاد آشفتگی و شاید مجموعه مسائل حل‌ناشدنی‌ای می‌گردد که بیشتر به درجات گوناگونی مورد بررسی قرار گرفته است (Lloyd, 1999; Allen, 1998; McNay, 1999; Webster, 2000). برخی نویسندگان، با تأکید بر این که باتلر این امر را که «فرد» هنجارهای جنسیتی شده را اجرا می‌کند مردود می‌داند و در عین حال، (به شکلی متناقض) معتقدند که باتلر جنسیت را به عنوان «چیزی که فرد به انجام می‌رساند»

تلقی می‌نماید، به شکلی ناامیدکننده به دام افتاده‌اند (Lloyd, 1999: 196-201; Allen, 1998: 459-60). به نظر می‌رسد که موضع کمابیش گمراه‌کننده در این مورد از عدم پذیرش «متافیزیک جوهر» (Metaphysics of Substance) نشأت می‌گیرد، اصطلاحی نیچه‌ای که دلالت بر برداشت از فرد به عنوان «امری قائم‌بذات» (Substantive thing) دارد (Butler, 1990: 20). باتلر در تلاشش برای عدم پذیرش فرد قائم‌بذات یا خودمختار، به طور کلی منکر وجود سوژه عامل می‌شود. در نتیجه، وی ترجیح می‌دهد اعمال جنسیتی شده، «ژست‌ها»، «حرکات» و «سبک‌پردازی بدن» (Stylization of the body) را شی‌واره نماید به گونه‌ای که این امور از خارج از سوژه‌های جنسیتی شده نشأت می‌گیرند (Butler, 1990: 33). به نظر می‌رسد باتلر حتی در آثار متأخرش در مورد این‌که سوژه‌های انسانی تا چه حد به وجود می‌آیند و اگر به وجود می‌آیند به نسبت اشکال قدرتی که در وهله اول آن‌ها را قادر به موجود بودن می‌نمایند به چه میزان از خودمختاری دست می‌یابند، سخنی نگفته است (Butler, 1993:7; 1997: 12-15; 1998: 278-9).

به نظر می‌رسد که این مجموعه مشکلات از همان ابتدا ایجاد نشده‌اند. همان‌گونه که پیشتر در جامعه‌شناسی نظریه‌پردازی شده است نیازی نیست تا سوژکتیویته جنسیتی شده به عنوان جوهری برای انسان، یا به عنوان توهمی که ما جملگی به اشتباه به آن وابسته هستیم یا اتخاذ موضعی افراطی در مناقشه ساختار/عاملیت به حساب آید. اشاره به این امر که ما در جهان کنش می‌نماییم و این که این فعالیت‌ها برای ما و دیگران دارای پیامدهایی است لزوماً به این معنا نیست که ما سوژه‌های فی‌نفسه (Self-evident) و خودمختار هستیم. ما از طریق فرآیندها و تعاملات اجتماعی، خودمان می‌شویم؛ ما زندگی‌نامه‌ها را برمی‌سازیم؛ اما طبق نظر گارفینکل، از طریق منابعی که در چارچوب فرهنگ در دسترس ما قرار می‌گیرند.

اگرچه ممکن است این بحث در وهله اول فرعی به نظر برسد اما این سوالات هستی‌شناختی دارای اهمیت هستند. همان‌گونه که به نظر می‌رسد تحلیل باتلر مکرراً در برآورده ساختن مطالبات کسانی که در جستجوی مبنایی نظری برای مطالعات‌شان درباره جنسیت‌بخشی در زمینه‌های خاص هستند، ناکام می‌ماند. به عنوان مثال، به این گزیده از مطالعه کامرون درباره برساخت مردانگی دگرجنس‌گرا از طریق گفتگوی مردان جوان توجه نمایید:

به عقیده باتلر، جنسیت، امری اجراگرانه است - وی در عبارت الهام‌بخش‌اش: «و هویتی را که مدعی ایجاد آن است، شکل می‌دهد» ... ادعا می‌کند که «زنانه» و «مردانه» نه آن چیزی است که ما هستیم و نه ویژگی‌هایی هستند که ما داریم، بلکه آثاری است که ما بواسطه کارهای خاصی که به انجام می‌رسانیم، تولید می‌کنیم ... جنسیت بایستی بوسیله اجرای مکرر کنش‌هایی

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر (امید ممتاز و دیگران) ۳۰۱

خاص مطابق با هنجارهای فرهنگی ای که «مردانگی» و «زنانگی» را تعریف می‌کنند مکرراً تثبیت شده و در ملاءعام به نمایش درآید (Cameron, 1997: 49).

هرچند کامرون به باتلر متوسل می‌شود تا چارچوبی فراهم آورد که ما در آن جنسیت را به انجام می‌رسانیم، تکرار می‌کنیم و تثبیت می‌نماییم، اما این امر به هیچ‌وجه منعکس‌کننده موضع باتلر مبنی بر این‌که ما به عنوان افرادی که از طریق مجموعه‌ای از کنش‌های به ظاهر عینیت‌یافته به عنوان افرادی جنسیتی شده ساخته می‌شویم نیست. کامرون در تلاش برای قابل استفاده ساختن آثار باتلر برای پروژه‌هایش، مجبور به احیای مجدد سوژه و بنابراین، تقلیل اجراگری (ایجاد مفاهیم انضمامی تنظیمی) به اجرا (انجام) است. نتیجه آن است که اجراگری باتلر برحسب اجرای قائم‌بفرد تعریف می‌شود آن‌هم در حالی‌که به نظر می‌رسد در بحث باتلر چنین امری مردود است.

ما بایستی قادر باشیم که عمل قائم‌بفرد در اجرای جنسیت را توضیح دهیم حتی اگر این عمل آنقدر به روال عادی در آمده باشد که ما نه آگاهیم و نه توجهی به این امر داریم که کل قضیه چیست.

باتلر بر این اعتقاد است که تمایز قائل شدن میان مردان و زنان فقط به هنگام توسل به دگرجنس‌گرایی (Heterosexuality) حاصل می‌شود بنابراین، «ماتریس دگرجنس‌خواه» برای تمایز جنسیتی دارای محوریت است (Butler, 1990, vii, 18). در مقابل، اتنومتدولوژیست‌ها دگرجنس‌گرایی را همانند تمایز جنسیتی‌ای تلقی می‌کنند که در جستجوی ثبات است و مدعی طبیعی‌بودگی فی‌نفسه‌اش می‌باشند. با این‌همه، باتلر معتقد است که دگرجنس‌گرایی ظاهراً پایدار و متضاد، پیش‌شرط انسجام داخلی مقولات جنسیتی است (Butler, 1990: 22). هم‌جنس‌گرایی لااقل به طور بالقوه، انسجام تمایز جنسیتی را به مخاطره می‌اندازد. در این‌جاست که باتلر از فمینیسم ماتریالیستی فرانسوی مونیک ویتینگ که برای او «مقوله جنس» (Category of sex)، برساختی از دگرجنس‌گرایی است، الهام می‌گیرد (Butler, 1990: 21; Wittig, 1992).

به زعم باتلر، رابطه بین جنسیت و دگرجنس‌گرایی شامل تقلید است: توسل خاص نمادین به «کپی» و «اصالت». او معتقد است که دگرجنس‌گرایی به غلط به عنوان شکل «اصیل» گرایش جنسی و هم‌جنس‌گرایی (Homosexuality) به عنوان کپی «تلقی» می‌شود. این امر، این ادعا را که مردان و زنان هم‌جنس‌گرا کپی پستی از مردان و زنان «واقعی» (بخوانید دگرجنس‌گرا) هستند، معقول جلوه می‌دهد. باتلر این سوال را مطرح می‌کند و استدلال می‌نماید که رقیب

جنسیت‌بخشی «واقعی» و «جعلی» در حقیقت برساختی است که برایش اصالتی «واقعی» وجود ندارد بلکه صرفاً ایده اصالت وجود دارد. بنابراین، «هم‌جنس‌گرا در برابر دگر‌جنس‌گرا کپی در برابر اصل نیست، بلکه کپی در برابر کپی است... اصیل چیزی نیست جز تقلیدی از ایده طبیعی و اصیل» (Butler, 1990: 31). تمامی اشکال جنسیت‌بخشی، برساخته هستند که برخی از آنها اصیل‌تر از بقیه به حساب می‌آیند و آنچه به واقع در جریان است انتشار و ارجحیت‌بخشی به اصالت‌های خاص و تصویری است. به زعم باتلر، اشکال ناهم‌ساز جنسیت‌بخشی می‌تواند این روابط را مورد بازنگری قرار داده و به شکل بالقوه براندازد (Butler, 1990: 34; Butler, 1991: 23).

۸. تفاوت این نظریه‌پردازان در چیست؟

تاکنون نشان داده شد که نوشته‌های اتنومتدولوژیست‌ها و باتلر دارای تفاوت‌هایی کلیدی هستند. با این حال، آنها وجه اشتراک نیز دارند. بحث ذیل، پیش از صحبت در باب تفاوت‌های میان این دو موضع نظری، با تحلیلی از وجوه مشترک آنها آغاز می‌گردد.

تمامی نویسندگانی که در این جا مورد بررسی قرار گرفتند تمایز جنس/جنسیت را که در دهه ۱۹۷۰ بسط و گسترش یافته بود و مرزبندی‌ای میان جنس «زیست‌شناختی» و جنسیت «برساخته به شکل اجتماعی» را مبنا قرار می‌داد، مردود می‌شمارند. این تمایز به منظور تاکید بر فضایی برای برساخت‌گرایی اجتماعی و نقد فمینیستی در برابر جبرگرایی زیست‌شناختی است اگرچه اخیراً منتقدین‌اش بر این اعتقاد بوده‌اند که خود این امر، تمایزی اجتماعی بر اساس دوگانه طبیعت/فرهنگ که به لحاظ تاریخی امری خاص محسوب می‌شود، است (Delphy, 1991; Thompson, 1999; Scott, 1996). اتنومتدولوژیست‌ها معتقدند که ویژگی‌های «زیست‌شناختی‌ای» نظیر آلات تناسلی، خارج از تعاملات اجتماعی، فاقد معنا هستند اما می‌توانند واجد معنایی سمبلیک گردند که آنها را در مقام نشانگان تمایز اجتماعی، با اهمیت جلوه دهد. آنگاه، این معانی سمبلیک به روال‌های روزمره بدل می‌شوند به شکلی که به نظر می‌رسد این معانی، طبیعی‌بودگی تفاوت‌های میان مذکر/مرد و مونث/زن را محقق می‌سازند. باتلر به این دلیل تمایز جنس/جنسیت را مردود می‌شمارد که جنسیت حاصل جنس است اگر به عنوان «معانی فرهنگی‌ای که بدن جنسی شده به خود می‌گیرد» یا معانی که از طریق آن، جنس به عنوان امری مفروض در نظر گرفته می‌شود (Butler, 1990: 6-7). جنس، همچون جنسیت، امری معرفت‌شناختی است و نه «طبیعی».

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر (امید ممتاز و دیگران) ۳۰۳

با پیروی از این ایده، تمامی نظریه پردازان مورد مطالعه در این تحقیق، «طبیعی‌بودگی» را به عنوان برساختی فرهنگی به حساب می‌آورند اما اتنومتدولوژیست‌ها به طور کلی بر این امر اصرار دارند که منشاء این اصطلاح ریشه در موقعیت‌های تعاملی دارد در حالی که باتلر معتقد است که این امر از تلاقی گفتمان و کنش‌های اجراگرانه حاصل می‌شود (Ibid, 1990: viii). ثبات ظاهری، امری تصادفی است: «تحقیقی» (Garfinkel, 1967) که در طی زمان شکل می‌گیرد (Butler, 1990: 33). جنس‌های «طبیعی» در مقام مقولات بنیادین، علت اجراها و مناسبات جنسیتی نیستند بلکه می‌توانند به عنوان آثار این مناسبات (Garfinkel, 1967: 135; Goffman, 1977: 324 Kessler & McKenna, 1978: 155) و قدرتی در نظر گرفته شوند که اشکالی که این جنس‌ها به خود می‌گیرند را قاعده‌مند نموده و تنظیم می‌کنند (Butler, 1990: viii, 8, 16, 32; West & Zimmerman, 1991: 32-3). جنسیت‌بخشی نامتجانس در هر دو گرایش نظری دارای اهمیت است: باتلر بر این اعتقاد است که هنجارهای جنسیتی شده فهم‌پذیری (Intelligibility) فرهنگی به شکل بالقوه با هنجارهایی که به شکلی نامتجانس جنسیتی شده‌اند تهدید می‌شوند اگرچه هنجارهای نوع دوم به عنوان امکان‌ناپذیری‌های منطقی به زیر سوال برده می‌شوند (Butler, 1990: 17) در حالی که گارفینکل ناسازگاری جنسیتی را به عنوان امری در نظر می‌گیرد که تحقق و طبیعی‌سازی تمامی جنسیت‌بخشی‌ها را آشکار می‌سازد (Garfinkel, 1967: 118).

شکاف میان باتلر و اتنومتدولوژیست‌ها پرسش‌گری درباره جنس‌های طبیعی یا اصالت نیست چنانکه بدرستی هر دو موضع، جنسیت (و زمینه‌ای که توسط «جنس» پوشش داده می‌شود) را به عنوان امری که به شکل اجتماعی نهادینه شده است تلقی می‌نمایند و هر دو استعاره‌های اجرا را، البته نه به شیوه‌ای یکسان، بکار می‌گیرند. آنچه محل اختلاف است هستی‌شناسی (Ontology) اجرا همراه با طرح پرسش‌هایی در ارتباط با عاملیت و خود است. درحالی‌که دیگرانی نظیر بوردو (1993: 289) آثار باتلر را به عنوان بازنگری پساساختارگرایانه کار گافمن به حساب می‌آورند باتلر اشاره‌ای به نفوذ گافمن در آثارش اشاره‌ای ننموده است. برعکس، وی درصدد ایجاد فاصله میان خودش و گافمن است:

به راستی، اصطلاح «بازیگر» دارای مایه‌ای نمایشی است که پذیرش آن در چارچوب کارم برایم بسیار سخت است و بدیهی است که تمایل به خوانش «اجراگری» به عنوان پروژه‌ای گافمنی پوشیدن ماسک یا گزینش بازی کردن یک نقش نیز دشوار است. ترجیح می‌دهم با میراث اومانیسیم ضد خودش کار کنم و گمان می‌کنم که چنین پروژه‌ای لزوماً در تعارض با کار آنانی که در جستجوی جایگزین ساختن اومانیسیم هستند، نیست ... (Butler, 1998: 285).

این نادیده گرفتن گافمن از سوی باتلر بیانگر تفاوتی حیاتی میان او و گافمن است: وجود اجراکننده. ماهیت روایت باتلر از اجراگری در کتاب *معضل جنسیت* این ادعای او است که «جنسیت همیشه یک انجام است، اما نه توسط سوژه‌ای که ممکن است گفته شود که پیش از آن انجام، وجود داشته است». او در ادامه چنین می‌نویسد: «هیچ هویت جنسیتی در پس ابراز جنسیت وجود ندارد؛ این هویت به طور اجراگرانه توسط همان «ابرازی» که گفته می‌شود نتیجه آن است، شکل می‌گیرد» (Butler, 1990: 25). باتلر این مفهوم را به شیوه نیچه بکار می‌گیرد، به ویژه ادعای او در کتاب *تبارشناسی (Genealogy)* اخلاق مبنی بر اینکه «هیچ هستی‌ای» در پس انجام دادن، تأثیرگذاری و شدن وجود ندارد» (Butler, 1998: 25). از نظر باتلر، جنسیت، اجراگرانه است به این معنا که فقط در «انجام» وجود دارد، در تکرارپذیری مجموعه‌ای جسمانی (اعمال، ژست‌ها، حرکات) که فرد را مردانه یا زنانه می‌سازد. این برداشت از اجراگری جنسیتی نیز دلالت‌هایی اساسی برای چگونگی درک سوژه دارد. باتلر مفهوم یک عامل خودمختار را که قادر است اهداف و طرح‌های خود را به میل و اختیار خود اجرا کند، مردود می‌شمارد؛ در عوض، انجام مکرر کنش‌های جسمانی است که سوژه جنسیتی شده را شکل می‌دهد. به عبارت دیگر، از نظر باتلر، اجرای جنسیت توسط یک سوژه کاملاً جنسیتی شده که آگاهانه فعالیت‌های خود را هدایت می‌کند، انجام نمی‌شود. اجرای جنسیت، وسیله‌ای است که به وسیله آن یک سوژه جنسیتی شده تولید می‌شود.

روایت ضد-ذات‌گرایانه (Anti-essentialism) از سوپژکتیویته که از درک جنسیت به عنوان امری اجراگرانه ناشی می‌شود، دلالت‌هایی برای چگونگی نظریه‌پردازی عاملیت (Agency) دارد. از نظر باتلر، این امر نیز در تکرارهای شکل‌دهنده سوژه جنسیتی شده نهفته است، تکرارهایی که توهم یک هویت جنسیتی پایدار را ایجاد می‌کنند. باتلر با استفاده از مطالعه انسان‌شناختی استر نیوتن (Esther Newton) در مورد جعل‌کنندگان هویت زنانه، با نام *اردوگاه مادران* (1972)، پیشنهاد می‌کند که جنسیت، ساختار تقلیدی مشابهی با زن‌پوشی (Drag) دارد. او مدعی است که همه اجراهای جنسیتی، مردانه یا زنانه، همجنس‌گرا یا دگرجنس‌گرا، نوعی جعل هویت هستند. موضوع فقط این است که برخی از آن‌ها طبیعی به نظر می‌رسند، یعنی آن‌هایی که جنس، جنسیت، و میل جنسی را به روشی که توسط دگرجنس‌گرایی اجباری تعیین می‌یابد، هم‌سو می‌کنند؛ یعنی جایی که مردانگی از بدن مردانه و زنانگی از بدن زنانه، و آن‌جایی که هر دو مورد، در میل جنسی برای جنس و جنسیت مخالف ناشی می‌شوند. آن‌ها به این گونه ظاهر می‌شوند، زیرا با تکرار ژست‌ها، کنش‌ها و حرکات خاص، مدلی تقریبی از آنچه جنسیت

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر (امید ممتاز و دیگران) ۳۰۵

دگرجنس‌گرای آرمانی قرار است شبیه به آن باشد را بازتولید می‌کنند. با افشای ساختگی بودن جنسیت، همان‌گونه که هنرمند زن‌پوش در تقلید «خود» از زنانگی انجام می‌دهد، می‌توان ماهیت اجراگرانه یا شکل داده شده جنسیت را آشکار کرد. به همین دلیل است که باتلر در کتاب *معضل جنسیت* استدلال می‌کند که «مساله، تکرار کردن یا نکردن» کردوکارهای سازنده جنسیت نیست، مساله «چگونگی تکرار» است، به طوری که «از طریق تکثیر بنیادگرای جنسیت» امکان «جایگزینی هنجارهای جنسیتی عینی خود تکرار» فراهم می‌شود (Butler, 1990: 148).

منتقدان با تمام قوا در مقام پاسخ‌گویی به استدلال‌های باتلر برآمدند. برخی او را مدافع یک سیاست ارادی به حساب می‌آوردند (Rothenberg & Valente, 1997)، که اغلب بر ایده برگرفته از بحث او در مورد زن‌پوشی و تقلید متمرکز بود که، همانطور که السپت پرابین (Elspeth Probyn) می‌گوید، «ما می‌توانیم هر نوع جنسیتی که بخواهیم داشته باشیم» و این که «ما همچون یک زن‌پوش، جنسیت خود را می‌پوشیم» (79; 1995; Martin, 1992; Hawkes, 1995). به عبارت دیگر، آن‌ها او را کسی می‌خواندند که معتقد است فرد، جنسیت را به همان شیوه‌ای که یک بازیگر نقشی را بر روی صحنه بازی می‌کند، اجرا می‌کند. در مقابل، دیگران رویه‌ای مخالف را اتخاذ کردند. آنها معتقد بودند که نظریه اجراگری جنسیتی مستلزم نوعی جبرگرایی است به این معنی که سوژه‌ها به شکلی غیرقابل اجتناب، گرفتار روابط قدرتی هستند که قادر به مقاومت یا تغییر آن نیستند (Weir, 1996). این ملاحظات در مورد مفهوم عاملیت که اجراگری جنسیتی ظاهراً مستلزم آن بود به نگرانی‌هایی در مورد دیدگاه در مورد سوژه‌ای که به نظر می‌رسید این عاملیت، دلالت بر آن داشت نیز منجر شد (Benhabib, 1995; Assiter, 1996).

باتلر در کتاب *بدن‌های دارای اهمیت* (1993)، دوباره به این پرسش می‌پردازد که چگونه اقدام سیاسی برای تضعیف هنجارهای جنسیتی قابل انجام است، حتی زمانی که هیچ «فاعلی» در پشت عمل وجود ندارد (Butler, 1990: 25). بدین منظور، او به صراحت، درک خود از اجراگری را از طریق بحث دریدا درباره آستین، سمت و سوی دیگری می‌بخشد. برخلاف اشکال مبتنی بر زبان که آستین و دریدا از آن حمایت می‌کردند، نوآوری اولیه باتلر در رابطه با اجراگری این بود که او اجراگری را به‌عنوان شکلی از اجرای بدنی یا سبکی از جسم، یعنی امری غیرکلامی تلقی کرد (Walker, 2003). همان‌طور که مشاهده شد، این درک از اجراگری تا حدی مدیون برداشت تئاتری از کنش‌ها بود. با این حال، از کتاب *بدن‌های دارای اهمیت* است که روایت باتلر از اجراگری، مسیر خود را تغییر می‌دهد. اکنون این روایت، به شکلی فزاینده، در قالب زبانی ارائه می‌شود. به زعم باتلر، هویت جنسیتی مقدم بر نظام زبان و گفتمان‌های

فرهنگی غالب وجود ندارد. ما در بستر زبان و گفتمان برساخته می‌شویم (Yaghubi-Notash, 2019). (Vahid Nejad and Soufiani, 2019).

دریدا در «زمینه رویداد امضا» (1988 [1972])، با برخی از ویژگی‌های روایت آستین مخالفت می‌کند. آستین پس از تعیین شرایط کلی برای موفقیت، یا آنچه او در کتاب چگونه کارها را با کلمات انجام دهیم (1962) از آن به عنوان کنش‌های اجرایی «مناسب» یاد می‌کند و به این ترتیب، تمایزی بین کاربردهای جدی و غیرجدی زبان را ترسیم می‌کند. این تمایز است که دریدا را آزار می‌دهد. برای آستین، کاربردهای غیرجدی، شامل کلماتی است که به عنوان مثال، توسط یک بازیگر بر روی صحنه یا «در تک‌گویی» بیان می‌شود (Austin, 1962: 22). آستین این کلمات را به عنوان «تو خالی یا پوچ»، به عنوان «انگلی» بر گفتار معمولی، و به عنوان «عوامل تضعیف زبان» توصیف می‌کند (Austin, 1962: 22). دریدا (Jacques Derrida) با این امر مخالفت می‌کند: وی این کلمات را به عنوان چیزی متفاوت از گفتار معمولی نمی‌بیند. او در مقابل استدلال می‌کند که هر گفته اجرایی، چه در صحنه و چه در زندگی، تنها با تکرار «یک گفته» (رمزگذاری شده) یا تکرارپذیر» موفق می‌شود (Derrida, 1988 [1972]: 18). به عبارت دیگر، موفقیت آن، به قابل استناد بودنش بستگی دارد.

باتلر با گرفتن سرنخ‌هایش از دریدا، پیشنهاد می‌کند که جنس و جنسیت هر دو به طور مشابه استنادی هستند. بنابراین، او بیان می‌دارد که «هنجار جنس، مادامی که مورد «استناد» واقع شود، نهادینه می‌شود» (Butler, 1993: 13)، مانند زمانی که برای مثال، یک پزشک، جنس کودک را در بدو تولد اعلام می‌کند (Butler, 1993: 7) و این که زنانگی، اثر «استناد اجباری به یک هنجار» است (Butler, 1993: 232)، به گونه‌ای که رفتار، دقیقاً به این دلیل که سبک‌های جسمانی (اعمال، ژست‌ها، حرکات) که به لحاظ تاریخی بر زنانگی (آرایش کردن، نشستن با پاهای ضربدری، یا در زمینه فرهنگی متفاوت، پوشیدن برقع) دلالت دارند را تکرار می‌کند-مورد استناد قرار می‌دهد- به عنوان رفتار زنانه، قابل شناسایی است.

چرخش به سوی دریدا برای استدلال باتلر پیامد ویژه‌ای دارد که در پرتو کارهای قبلی او درخور توجه است. این امر، به رد هرگونه تمایز زبانی بین «زندگی واقعی» و «صحنه» مربوط می‌شود، که هر دو از نظر دریدا برعکس آستین، بر ساختار مشابهی از استناد تکیه دارند، موضعی که باتلر نیز می‌پذیرد. حرکت به سوی درک «اجراگری به مثابه استناد»، آنگونه که باتلر اکنون بحث خود را در مورد اجراگری (1993) برچسب‌گذاری می‌کند، پیامدهای خاصی برای تئاتری بودن آن دارد. او برای توضیح این امر به ایده «کنش» باز می‌گردد. کنش‌هایی که از منظر

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر (امید ممتاز و دیگران) ۳۰۷

اجراگری درک می‌شوند، «منفرد» و «نیت‌مند» نیستند و یا آزادانه انتخاب نشده‌اند، و به این ترتیب، نمی‌توانند به‌طور نمایش‌پردازانه «به سادگی برابر با اجرا» انگاشته شوند (Butler, 1993: 13, 94, 225). در مقابل، «کنش‌های» سازنده جنسیت عبارتند از کنش‌های بازگویانه، کنش‌های تکرارشونده و کنش‌هایی که «کنش‌های قبلی را تقلید می‌کنند» (Butler, 1993: 227). علاوه بر این، چنین کنش‌هایی اجباری و تحمیلی هستند که شامل «تکرار منظم و محدود» و «به‌منصه ظهور رسیدن» هنجارهای جنسیتی هستند (Butler, 1993: 95, 231). او ادامه می‌دهد که «در رابطه با چنین استناد اجباری‌ای تأثیری بودن جنسیت نیز نیازمند توضیح است» (Butler, 1993: 232). این‌طور نیست که همه جنسیت‌ها نمایشی یا صحنه‌پردازی شده باشند؛ این نقشی نیست که توسط خود یا بازیگر از پیش موجود به نمایش گذاشته شده و اجرای آن متوقف شده باشد. او اکنون ادعا می‌کند که یک استناد، تا آنجایی تأثیری به نظر می‌رسد که «ستی‌گفتمانی را تقلید کند و اغراق‌آمیز جلوه دهد» (Butler, 1993: 232)، که از طریق آن، استناد، تحت کنترل قرار می‌گیرد چه از طریق «اجرای» اغراق‌آمیز مرگ در اجرای «Die-ins»^۱، یا با «نمایش اغراق‌آمیز» زنانگی در مجلس رقص زن‌پوشان یا خیریه‌های جمع‌آوری کمک برای ایدز (Butler, 1993: 233).

از نظر باتلر، چنین ژست‌های اغراق‌آمیزی، نه تنها در خصوص پژوهش او درباره رابطه بین اجراگری و تأثیری بودن، دارای اهمیت هستند بلکه از حیث ایجاد امکان تغییر عاملان نیز مهم می‌باشند. او معتقد است که این ژست‌ها فرصتی برای بهره‌برداری از «ضعف در هنجار» عرضه می‌کنند (Butler, 1993: 237)؛ به عبارت دیگر شرایط دگرجنس‌گرایی هنجاری (Heteronormativity) را زیر سوال می‌برد. باتلر در این‌جا به سویه دوم بحث دریدا متوسل می‌شود: این که هیچ نشانه‌ای هرگز به شکل دائم به زمینه خاصی گره نمی‌خورد بلکه همیشه این ظرفیت را دارد که از یک موقعیت جدا شود تا در برخی موقعیت‌های دیگر تکرار شود، به طوری که معنای آن در این فرآیند تغییر کند. باتلر معتقد است که هنجارهای جنسیتی می‌توانند به شکلی مشابه «زمینه‌زدایی» شده و معنی و مفهوم جدیدی یافته یا مورد بازنگری قرار گیرند. بنابراین، عاملیت، از نظر باتلر، دارای ذاتی فرد نیست. این امر، امکانی جدایی‌ناپذیر از کردوکار اجراگرانه استناد است که از نیروی تنظیم‌کننده هنجارهای جنسیتی پشتیبانی نموده و آن را حفظ می‌کند. اگرچه هیچ چیز قابل تضمین نیست اما پتانسیل انتقادی زن‌پوشی، بر توانایی آن در به چالش کشیدن ماهیت بدیهی پذیرفته شده اجراگری دگرجنس‌گرا با نشان دادن اینکه «رژیم‌های دگرجنس‌گرا» قادر به «حفظ آرمان‌های خود» نیستند، متکی است (Butler, 1993: 237). مانند

زمانی که در ساده‌ترین حالت، یک جنس نر (همجنس‌گرا یا دگرجنس‌گرا) زنانگی را اجرا می‌کند.

۹. بحث و نتیجه‌گیری

سنت نوشته‌های مردم‌نگارانه در باب جنسیت، سنتی در حال تکامل است. کتاب نمود خود در زندگی روزمره گافمن، کلام آخر نیست بلکه نقطه شروعی بر یک خط سیر نظری خاص است. کاملاً مشهود است که نظریه‌پردازان بعدی، سنت مزبور را پذیرفته‌اند و ویژگی‌های جدیدی به آن افزوده‌اند که به ما در درک جنسیت به عنوان یک اجرا و یک تحقق کمک می‌کنند.

با بررسی آثار نظریه‌پردازان اتنومتدولوژیست می‌توان موارد زیر را مطرح نمود:

- خود جنسیتی شده در زمینه‌های خاص، از طریق بازنمایی‌های بازیگران در تعاملات دوسویه یا چندسویه با دیگران بر ساخته می‌شود.
- بازنمایی یا اجرای جنسیت به عنوان فرآیندی بازاندیشانه شناخته می‌شود به این معنا که اجراهای کنونی، اجراهای آینده را تعیین می‌کنند.
- زندگی‌نامه‌ها (که کمابیش می‌توانند بدون تغییر باشند) از طریق تلفیق اجراها و تعاملات جنسیتی شده در طی زمان بسط و توسعه داده می‌شوند.
- جنسیت به شیوه‌هایی که خود یا دیگران آن را رضایت‌بخش (یا غیررضایت‌بخش) تلقی می‌کنند حاصل می‌شود.
- اعضای اجتماع به شکلی مداوم «جنسیت را به انجام می‌رسانند».
- قواعد و هنجارها درباب آنچه جنسیت‌بخشی «شایسته» را شکل می‌دهد در زمینه‌های خاص تثبیت، تحمیل شده و تغییر می‌یابند.
- آنانی که جنسیت را به انجام می‌رسانند تحت نظارت خودشان و دیگران قرار دارند و در صورتی که جنسیت به شیوه‌ای مورد تایید به انجام نرسد مورد بازخواست قرار می‌گیرند.
- قرار دادن خود در مقوله‌های جنسیت و خود آن مقوله‌ها به معنای تلقی آن‌ها به عنوان امور طبیعی است و این طبیعی‌بودگی صوری، امری تحمیلی است.

در باب اجرا و اجراگری با تکیه بر نظریه اجراگری جودیت باتلر (امید ممتاز و دیگران) ۳۰۹

- به انجام رسانیدن جنسیت، شامل صورت‌های قدرت در سطح خرد است به این معنا که انجام جنسیت شامل انجام قدرت است و سطح خرد با ساختارهای اجتماعی گسترده‌تر در ارتباط است.

نظریه‌پردازی باتلر در باب جنسیت به عنوان کنشی اجراگرانه، با توصیف ضدذات‌گرایانه‌اش از سوژه و روایت ویژه‌اش از عاملیت (او در سال ۲۰۰۹ اجراگری را به عنوان «روایتی از عاملیت» (Butler, 2009: i) تعریف نمود)، تأثیری بنیادین بر نظریه فمینیستی، مطالعات جنسیت و گرایش جنسی و نظریه کوئیر^۲ نهاد. افزون بر این، اجراگری جنسیتی در مقام چارچوب، به عنوان نگرشی مورد استفاده قرار گرفته که از طریق آن خوانش‌های بسیاری از متون فرهنگی گوناگون نظیر سریال تلویزیونی اداره از BBC تا داستان راکابای ساموئل بکت، تا بررسی مسائل تراجنس‌ها (Chávez, 2010) تا نظریه‌پردازی اجرای گرایش جنسی در فضای جغرافیایی (Bell & Valentine, 1996; et all, 1997)، تا کردوکارهای جنسیت در محیط کار (Martin, 2003) و نیز تحقیق در باب رابطه بین اجراگری جنسیت و قوانین ضدتجاوز (Loizidou, 1999) و مطالعه اجراگری جنسیتی در فضای مجازی (بهار، فروغی، ۱۳۹۸) و بسیاری موارد دیگر، صورت پذیرفته است. البته این امر بدین معنا نیست که همگان رویکرد باتلر را پذیرفته یا مورد تأیید قرار داده‌اند. در واقع، رویکرد مزبور، همواره یکی از موضوعات ثابت مباحثات در این زمینه بوده و هست.

بر اساس رویکرد باتلر، موارد ذیل قابل ذکر است:

- شیوه‌های جنسیت‌بخشی که تحت تأثیر گفتمان شکل گرفته‌اند در طی زمان نضج می‌گیرند تا این توهم را ایجاد نمایند که جنسیت، در عوض آن‌که برساخته خاص روابط قدرت در نظر گرفته شود مربوط به جوهری پایدار است.
- تکرار و سبک‌مندی در هر شکل مفروض یا نمونه‌ای از جنسیت‌بخشی دخیل است.
- تمایز جنسیتی از طریق عملکردهای ویژه دگرجنس‌گرایی ایجاد گردیده و تثبیت می‌شوند و قدرت تنظیم‌کننده همراه با ماتریکس دگرجنس‌گرایی، سوژه‌های جنسیتی شده را نظم می‌بخشند.
- جنسیت و دگرجنس‌گرایی بر منطقی تقلیدی استوارند که در آن دستکاری اصل و بدل سمبلیک می‌تواند روابط مسلط را استحکام بخشیده یا به چالش بکشد.

پی‌نوشت‌ها

۱. Die- ins: نوعی اعتراض است که در آن شرکت‌کنندگان، مرده بودن را شبیه‌سازی می‌کنند. این مناسک، اقداماتی هستند که توسط گروه‌های معترض مختلف در مورد موضوعاتی مانند حقوق حیوانات، جنگ، خشونت ترافیکی، حقوق بشر، ایدز، کنترل اسلحه، نژادپرستی، سقط جنین و مسائل زیست محیطی مورد استفاده قرار می‌گیرد.
۲. نظریه کوئیر: نظریه کوئیر، با درهم‌آمیختن مفاهیمی چون جنس، جنسیت و میل جنسی در واقع تلاش می‌کند درک دو جنس‌گرایانه (زن / مرد) از مناسبات را به چالش بکشد.

کتاب‌نامه

- اصغری، محمد؛ کریمی، بیان (۱۳۹۹). ساخت‌گشایی و هستی‌زدایی از سوژه و هویت جنسیتی: دوبوار و باتلر، نشریه علمی متافیزیک، سال دوازدهم، شماره ۲۹، صص، ۱۴۶-۱۳۱.
- بهار، مهری؛ فروغی، مریم (۱۳۹۸). مطالعه اجرای جنسیت از خلال فعالیت‌های خیریه زنان در فضای مجازی (مورد خاص اینستاگرام)، مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال پانزدهم، شماره ۵۶، صص، ۱۶۸-۱۴۱.
- فوکو، میشل (۱۴۰۲). مراقبت و تنبیه: تولد زندان، ترجمه: سرخوش، نیکو؛ جهان‌دیده، افشین، تهران: نشرنی.
- Allen, A. (1998). Power trouble: Performativity as critical theory. *Constellation*, 5(4), 456-71.
- Althusser, L. (1984). *Essays on ideology*. London: Verso.
- Assiter, A. (1996). *Enlightened Women: Modernist Feminisms in a Postmodern Age*, London and New York: Routledge.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Clarendon.
- Barclay, K. (2017). *Performance and Performativity*. New York: Routledge.
- Battaglia, G. (2017). *Articulation of performance and performativity*. New York: Routledge.
- Bell, D., Binnie, J., Cream, J., and Valentine, G. (1994). All hyped up and no place to go. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 1(1): 31-47.
- Benhabib, S. (1995). Feminism and Postmodernism: An Uneasy Alliance, in Benhabib, S., Butler, J., Cornell, D. and Fraser, N. *Feminist Contentions: A Philosophical Exchange*, London: Routledge, 17-34.
- Bordo, S. (1993). *Unbearable weight: Feminism, Western culture, and the body*. Berkley: University of California Press.
- Brickell, C. (2002). Through the (new) looking glass: Gendered bodies, fashion and resistance in post-war New Zealand. *Journal of Consumer Culture* 2(2), 241-69.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

- Butler, J. (1991). Imitation and gender insubordination. In D. Fuss (Ed.), *Inside/out: Lesbian theories, gay theories*. London: Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of 'sex'*. New York: Routledge.
- Butler, J. (1996). Gender as performance. In P. Osborne (Ed.), *A critical sense: Interviews with intellectuals*. London: Routledge.
- Butler, J. (1997). *The psychic life of power*. Stanford: Stanford University Press.
- Butler, J. (1998). How bodies come to matter: An interview with Judith Butler. *Signs* 23(2), 275-286.
- Butler, J. (2009). Performativity, Precarity, and Sexual Politics. *Revista de Antropología Iberoamericana*, 4(3): i-xiii.
- Cameron, D. (1997). Performing gender identity: Young men's talk and the construction of heterosexual masculinity. In S. Johnson and U. Meinhof (Eds.) *Language and masculinity*. Oxford: Blackwell.
- Chávez, K. R. (2010). Spatializing Gender Performativity: Ecstasy and Possibilities for Livable Life in the Tragic Case of Victoria Arellano. *Women's Studies in Communication*, 33(1): 1-15.
- Delphy, C. (1996). Rethinking sex and gender. in D. Leonard and L. Adkins (Eds.), *sex in question: French materialist feminism*. London: Taylor and Francis.
- Derrida, J. (1988 [1972]). Signature Event Context. in *Limited Inc.*, Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Elwes, C. (2004). On Performance and Performativity. *Third Text*, 18, 193 - 197.
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Goffman, E. (1971). *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin.
- Goffman, E. (1977). The arrangement between the sexes. *Theory and Society* 4(3), 301-331.
- Goffman, E. (1979). *Gender advertisement*. London: MacMillan.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis*. Boston: Northeastern University Press.
- Hawkes, G. (1995). Dressing-Up – Cross Dressing and Sexual Dissonance, *Journal of Gender Studies*, 4(3): 261-70.
- Jackson, S. & Scott, S. (2002). Introduction: the gendering of sociology. In S. Jackson and S. Scott (Eds.), *Gender: A sociological reader*. London: Routledge.
- Johnson, K. (2019). Performance and performativity. In: Agnew, V., Lamb, J. and Tomann, J. (Eds.). *The Routledge handbook of reenactment studies. Key terms in the field*. Routledge Handbooks. Routledge: Abingdon, 169-172.
- Kessler, S., & McKenna, W. (1978). *Gender: An ethnomethodological approach*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lloyd, M. (1999). Performativity, parody, politics. *Theory, Culture and Society* 16(2), 195-213.
- Loizidou, E. (1999). The Trouble with Rape: Gender Matters and Legal Transformations. *Feminist Legal Studies*, 7(3), 275-97.
- Martin, B. (1992). Sexual Practice and Changing Lesbian Identities, in Barrett, M. and Phillips, A. (Eds.), *Destablising Theory: Contemporary Feminist Debates*, Cambridge: Polity, 93-119.

- Martin, P. Y. (2003). 'Said and Done' Versus 'Saying and Doing': Gendering Practices, Practicing Gender at Work, *Gender & Society*, 17(3): 342-66.
- McNay, L. (1999). Subject, psyche and agency: The work of Judith Butler. *Theory, Culture and Society*, 16(2), 175-93.
- Morison, T., & Macleod, C. (2013). A Performative-Performance Analytical Approach: Infusing Butlerian Theory Into the Narrative-Discursive Method. *Qualitative Inquiry*, 19(8), 566-577.
- Newton, E. (1972). *Mother Camp: Female Impersonators in America*, Chicago: Chicago University Press.
- Probyn, E. (1995). Lesbians in Space: Gender, Sex, and the Structure of Missing. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 2(1): 77-84.
- Rothenberg, M. A., and Valente, J. (1997). Performative Chic: The Fantasy of a Performative Politics. *College Literature*, 24(1): 295-304.
- Scott, J. (1999). Some reflections on gender and politics. In M. Ferree, J. Lorber and B. Hess (Eds.), *Revisioning gender*. Thousand Oaks: Sage.
- Scott, S., & Jackson, S. (1996). Sexual skirmishes and feminist factions. In S. Jackson and S. Scott (Eds.), *Feminism and sexuality: A reader*. New York: Columbia University Press.
- Thompson, D. (1991). *Reading between the lines: A lesbian feminist critique of feminist accounts of sexuality*. Sydney: Gorgon's Head.
- Valentine, G. (1996). (Re)negotiating the 'Heterosexual Street': Lesbian productions of space. in Duncan, N. (Ed.), *BodySpace: destabilising geographies of gender and sexuality*, London: Routledge, 146-55.
- Van der Watt, L. (2004). Do bodies matter? Performance versus performativity. *de arte*, 39(70), 3-10.
- Walker, J. A. (2003). Why Performance? Why Now? Textuality and the Rearticulation of Human Presence. *The Yale Journal of Criticism*, 16(1), 149-175.
- Webster, F. (2000). The politics of sex and gender: Benhabib and Butler debate subjectivity. *Hypatia* 15(1), 1-22.
- Weir, A. (1996). *Sacrificial Logics: Feminist Theory and the Critique of Identity*, London: Routledge.
- West, C., & Zimmerman, D. (1991). Doing gender. In J. Lorber and S. Farrell (Eds.), *The social construction of gender*. California: Sage.
- Wittig, M. (1992). *The straight mind and other essays*. London: Harvest Wheatsheaf.
- Yaghubi-Notash, M.; Vahid Nejad, M. & Soufiani, M. (2019). Language, gender and subjectivity from Judith Butler's perspective. *Philosophical Investigations* 13(28), 305-15.